

Brott mot personuppgiftslagen

– Rekommendationer vid handläggning av
misstankar om brott mot PUL

RättsPM 2012:2
Utvecklingscentrum Stockholm
Januari 2012

ÅKLAGARMYNDIGHETEN

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
1 Inledning	5
2 Brott mot PUL	7
2.1 Bakgrunden till PUL och närmare om innehållet i lagen.....	7
2.2 Vad är straffbart enligt PUL?	7
3 Rekommendationer.....	9
3.1 Ledning av förundersökning och registrering av brottsmisstankar	9
3.2 Straffbarhetsbedömningen.....	11
3.3 Vägledning vid den praktiska hanteringen	18
BILAGA – Tillämpningen av brott mot PUL	19

Sammanfattning

Ledning av förundersökning och registrering av brottsmisstankar

- Förundersökningar om brott mot PUL leds i normalfallet av Polisen.
- Om en brottsanmälan som inkommer till Åklagarmyndigheten avser förtal eller grovt förtal på Internet åligger det åklagaren att vara uppmärksam på om det även finns anledning att anta att brott mot PUL har begåtts. Om så är fallet bör en misstanke om PUL (brottskod 4030) registreras och beslut fattas om att inleda förundersökning om brott mot PUL.
- Om åklagaren, vid tillämpning av den särskilda åtalsprövningsregeln i 5 kap. 5 § BrB, inte anser att åtal för förtal eller grovt förtal är påkallat är utgångspunkten att förundersökningen, när det gäller brott mot PUL, ska överlämnas till Polisen.
- Om åklagaren anser att åtal för förtal eller grovt förtal är av särskilda skäl påkallat från allmän synpunkt ska åklagaren även behålla förundersökningsledningen beträffande brott mot PUL. En utgångspunkt i den fortsatta förundersökningen bör vara att brotten ska åtalas i konkurrens.

Vid straffbarhetsbedömningen bör följande vanliga frågor behandlas

1. Är PUL tillämplig?
  - a) Behandlas personuppgifter?
  - b) Är det en helt eller delvis automatiserad behandling av personuppgifter?
  - c) Vem är personuppgiftsansvarig och var är denne etablerad?
  - d) Är det privat behandling av personuppgifter?
  - e) Är behandlingen grundlagsskyddad eller gäller andra bestämmelser?
2. Är behandlingen straffbar enligt 49 § PUL?
  - a) Är det fråga om personuppgiftsbehandling för journalistiskt ändamål eller konstnärligt eller litterärt skapande?
  - b) Är det behandling av personuppgifter i strukturerat material eller ostrukturerat material?
  - c) Är det fråga om behandling av känsliga personuppgifter?
  - d) Är det fråga om behandling av uppgifter om lagöverträdelser?
  - e) Är det fråga om överföring till tredje land?
  - f) Om det är ostrukturerat material – Har behandlingen inneburit en kränkning av den personliga integriteten enligt 5 a 2 st. PUL?
3. Vem har begått brottet?
4. Har brottet skett uppsåtligen eller av grov oaktsamhet?
5. Är brottet ringa och därmed straffritt?

Om det råder tveksamhet huruvida brott mot PUL föreligger bör följande åtgärder vidtas

- Åklagaren bör gå igenom Datainspektionens vägledning "Vad är straffbart enligt personuppgiftslagen?" som finns tillgänglig på Rånet.
- Ta kontakt med eller överväg att inhämta vägledande yttrande från Datainspektionen.

1 Inledning

Utvecklingscentrum Stockholm påbörjade under 2010 ett kartläggningsarbete kring fokusområdet "Trygghet på Internet". I samband med detta arbete och genom överprövningsverksamheten har det konstaterats att det föreligger ett behov av att ge rekommendationer kring såväl tillämpningen av den särskilda åtalsprövningsregeln i 5 kap. 5 § brottsbalken (BrB) som handläggningen av misstankar om brott mot personuppgiftslagen (1998:204).

Mot denna bakgrund har det under 2011 initierats ett projekt som avser ovanstående frågor och projektet har utmynnat i två rättspromemorior; denna rättspromemoria samt en rättspromemoria om tillämpningen av den särskilda åtalsprövningsregeln i 5 kap. 5 § BrB.¹ Syftet med promemoriorna är att ge rekommendationer till åklagare för att de på ett enhetligt, effektivt och rättssäkert sätt ska kunna hantera dessa frågor.

Inom ramen för arbetet med fokusområdet "Trygghet på Internet" har en tillsyn genomförts.² Delar av resultatet återfinns i en bilaga till respektive rättspromemoria. Vidare har ett erfarenhetsseminarium hållits i oktober 2011 med ca 20 åklagare från allmänna kammare i hela landet. Därutöver har samråd skett med företrädare för Justitiekanslern (JK) och Datainspektionen.

Denna rättspromemoria, som har tagits fram efter samråd med Datainspektionen, tar framför allt sikte på brott mot personuppgiftslagen (PUL). I PUL finns straffbestämmelsen i 49 §. Av paragrafen framgår bl.a. att den som behandlar personuppgifter i strid mot lagen kan dömas till straff. Någon särskild åtalsprövningsregel – motsvarande 5 kap. 5 § BrB – finns inte beträffande brott mot PUL.

Under åren 2007-2010 har det hos Åklagarmyndigheten registrerats ca 80-100 misstankar per år om brott mot PUL. Detta ska jämföras med ärekränkningssbrotten, där antalet registrerade misstankar per år uppgår till ca 7 700. Under åren 2006-2010 finns det dessutom endast två registrerade åtal för brott mot PUL. En förklaring till det låga antalet registrerade ärenden hos Åklagarmyndigheten kan vara att brott mot PUL är ett brott där förundersökningen leds av Polisen. Detta innebär att det endast är de fall som Polisen väljer att lotta in eller redovisa som färdiga förundersökningsprotokoll, som också registreras hos Åklagarmyndigheten.

Eftersom många ärekränkningssbrott numera äger rum på Internet kan det antas att ett stort antal misstankar om brott mot PUL inte anmäls eller registreras hos varken Polisen eller Åklagarmyndigheten. En orsak till detta kan vara att en del klagomål ställs direkt till Datainspektionen, som sedan gör en första gallring och därefter i några enstaka fall beslutar att polisanmäla personuppgiftsbehandlingen. En annan förklaring kan vara okunskap om regelsystemet hos dem som blivit utsatta för en kränkande publicering.

I promemorian ges en del rekommendationer i syfte att tydliggöra när misstankar om brott mot PUL ska registreras och hur detta ska ske.

---

¹ RättsPM angående "Förtal och förolämpning".

² Tillsynsrapport från 2011 (ÅM-A 2011/0674).

Det kan konstateras att vissa förfaranden, t.ex. utpekande på Internet av en viss person som brottslig, både kan vara att anse som förtal och brott mot PUL. I dessa delar finns det skäl att närmare ge rekommendationer kring hur konkurrensproblematiken mellan förtal och brott mot PUL ska behandlas.

Datainspektionen, som är tillsynsmyndighet för behandling av personuppgifter, har tagit fram en vägledning för polis och åklagare med rubriken "Vad är straffbart enligt PUL?". Vägledningen finns tillgänglig på Rånet. Syftet med vägledningen är att underlätta arbetet att hantera ärenden som har koppling till PUL och framställningen är särskilt inriktad mot lagöverträdelser på Internet.

Vid kontakter med åklagare har det framkommit önskemål om att även Åklagarmyndigheten ska ta fram rekommendationer för den praktiska handläggningen av misstankar om brott mot PUL. I rättspromemorian redogörs därför för en del vanliga frågeställningar som bör gås igenom vid straffbarhetsbedömningen.

2 Brott mot PUL

2.1 Bakgrunden till PUL och närmare om innehållet i lagen

PUL, som trädde i kraft den 24 oktober 1998, bygger på ett EG-direktiv.³ Lagen har till syfte att skydda människor mot att deras personliga integritet kränks när personuppgifter behandlas.

PUL gäller då personuppgifter behandlas i verksamheter som bedrivs både av enskilda och av myndigheter. Däremot gäller den inte om en fysisk person behandlar uppgifterna helt privat. En privatperson som publicerar personuppgifter på Internet, t.ex. i en blogg, anses inte behandla uppgifterna helt privat.

PUL bygger på tekniken att först förbjuda all behandling av personuppgifter och sedan räkna upp de fall där behandling är tillåten trots förbudet. Den som vill behandla personuppgifter måste alltså finna stöd i lagen för att det ska vara fråga om en tillåten behandling.

Den 1 januari 2007 trädde nya regler i PUL i kraft som främst syftade till att underlätta för sådan vardaglig behandling av personuppgifter som typiskt sett inte innebär några större risker för kränkningar av den registrerades personliga integritet. PUL innehåller numera två olika regelsystem, dels hanteringsregler som gäller för behandling av personuppgifter i strukturerat material, dels en förenklad reglering för behandling av personuppgifter i ostrukturerat material. För att kunna avgöra vilka regler som gäller, och om behandlingen är straffbar, måste man alltså först avgöra vad det är för struktur på materialet.

Med *strukturerat material* avses sådant som ingår i eller är avsett att ingå i en samling av personuppgifter som har strukturerats för att påtagligt underlätta sökning efter eller sammanställning av personuppgifter. När informationen, t.ex. uppgifter i ett dokument- och ärendehanteringssystem eller i en databas, är sorterad för att man enkelt ska kunna söka fram eller sammanställa personuppgifter ska hanteringsreglerna tillämpas.

Med *ostrukturerat material* avses bl.a. löpande text i ett ordbehandlingsprogram och på Internet, ljud- och bildupptagningar och e-post. Som ostrukturerat material räknas också enkla strukturer som namnlistor på nätet och klasslistor, om inte materialet ingår i eller ska infogas i ett strukturerat system. Det är möjligt att använda olika typer av sökmotorer i ostrukturerat material, men om det finns en indexering beträffande personuppgifter övergår materialet till att bli strukturerat. Publicering av texter och bilder på Internet, t.ex. via bloggar eller genom inlägg på sidor som Facebook, är nästan alltid ostrukturerad.

2.2 Vad är straffbart enligt PUL?

I 49 § PUL finns en uttömmande uppräkningslista av vad som är straffbart enligt lagen och i paragrafen räknas sex olika situationer upp i form av punkter. Vissa av punkterna avser brott mot några specifika handläggningsregler i lagen

---

³ Europaparlaments och rådets direktiv 95/46/EG av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter.

(se punkterna a och d). Det bör även noteras att det i ringa fall inte ska dömas till ansvar (se 49 § 2 st PUL). Slutligen kan det konstateras att det i PUL inte finns någon särskild åtalsprövningsregel motsvarande bestämmelsen i 5 kap. 5 § BrB.

Datainspektionen, som är tillsynsmyndighet för lagen, har gett ut en vägledning för polis och åklagare. Vägledningen har rubriken "Vad är straffbart enligt personuppgiftslagen?". I vägledningen, som finns på Rånet, har Datainspektionen närmare utvecklat vad som de anser är straffbart enligt lagen och vilka steg och frågor som ska behandlas vid bedömningen av misstankar om brott mot PUL.

Något förenklat kan straffbarhetsbedömningen – förutom när det gäller brott mot de specifika handläggningsreglerna – delas in i två grupper; behandling av strukturerat material respektive ostrukturerat material. I de allra flesta fall av misstänkta brott mot PUL, särskilt om det rör sig om publicering av kränkande filmer, bilder eller andra personuppgifter på Internet, handlar det om behandling av ostrukturerat material.

För båda dessa grupper är 13 § och 21 § PUL viktiga utgångspunkter. Av 13 § PUL framgår att det är förbjudet att behandla personuppgifter, s.k. *känsliga personuppgifter*, som avslöjar följande: ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, medlemskap i fackförening samt sådana uppgifter som rör hälsa eller sexualliv. Av 21 § PUL framgår det vidare att det, med vissa angivna undantag, är förbjudet för andra än myndigheter att behandla personuppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel eller administrativa frihetsberövanden.

Om de personuppgifter som är aktuella i anmälan inte kan hänföras till de uppräknade känsliga personuppgifterna i 13 § PUL eller till sådana uppgifter som avses i 21 § PUL saknas det oftast anledning att anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats; detta oavsett om det handlar om behandling av strukturerat eller ostrukturerat material. Som exempel kan nämnas att det är straffritt att i ett sökbart register eller i en blogg på Internet avslöja en persons bostadsadress eller födelseår.⁴

Om personuppgifterna som behandlas faller under 13 § eller 21 § PUL och de behandlas på ett ostrukturerat sätt, t.ex. i en blogg på Internet, är denna behandling tillåten utan andra restriktioner än att den registrerades personliga integritet inte får kränkas. Detta följer av 5 a § 2 st. PUL. Om uppgifterna däremot behandlas på ett strukturerat sätt, t.ex. i en databas, finns det inget krav på att den registrerades personliga integritet måste ha kränkts för att straffansvar ska kunna komma ifråga.

---

⁴ Däremot kan det i och för sig vara otillåtet och därmed skadestandsgrundande (se 48 § PUL).

3 Rekommendationer

3.1 Ledning av förundersökning och registrering av brottsmisstankar

- Förundersökningar om brott mot PUL leds i normalfallet av Polisen.
- Om en brottsanmälan som inkommer till Åklagarmyndigheten avser förtal eller grovt förtal på Internet åligger det åklagaren att vara uppmärksam på om det även finns anledning att anta att brott mot PUL har begåtts. Om så är fallet bör en misstanke om PUL (brottskod 4030) registreras och beslut fattas om att inleda förundersökning om brott mot PUL.
- Om åklagaren, vid tillämpning av den särskilda åtalsprövningsregeln i 5 kap. 5 § BrB, inte anser att åtal för förtal eller grovt förtal är påkallat är utgångspunkten att förundersökningen, när det gäller brott mot PUL, ska överlämnas till Polisen.
- Om åklagaren anser att åtal för förtal eller grovt förtal är av särskilda skäl påkallat från allmän synpunkt ska åklagaren även behålla förundersökningsledningen beträffande brott mot PUL. En utgångspunkt i den fortsatta förundersökningen bör vara att brotten ska åtalas i konkurrens.

När det gäller brott mot PUL, där straffskalan för normalgradsbrott är böter eller fängelse i högst sex månader, ansvarar Polisen i normalfallet för förundersökningsledningen.⁵ Detta innebär att flertalet av de anmälningar som görs om brott mot PUL inte kommer att registreras i Åklagarmyndighetens ärendehanteringssystem med mindre än att Polisen väljer att lotta in ärendet eller redovisa ett slutdelgivet förundersökningsprotokoll.

Utifrån den statistik som tagits fram beträffande såväl ärekränkingsbrotten som brott mot PUL kan det konstateras att det årligen till Åklagarmyndigheten inkommer ca 7 500 anmälningar om ärekränkingsbrott⁶ och ca 80-100 anmälningar om brott mot PUL.

En naturlig förklaring till denna stora diskrepans är fördelningen av ansvaret för förundersökningsledningen beträffande de olika brotten.⁷ Eftersom det beträffande ärekränkingsbrotten (grovt förtal, förtal och förolämpning) finns en särskild åtalsprövningsregel i 5 kap. 5 § BrB ska en anmälan om sådana brott snarast översändas till Åklagarmyndigheten för bedömning om förundersökning ska inledas eller – om så redan har skett – om förundersökningen ska läggas ned eller drivas vidare.

⁵ Se bilagan till ÅFS 2005:9, Åklagarmyndighetens föreskrifter och allmänna råd om ledning av förundersökning i brottmål (motsvaras av RPSFS 2005:11 och FAP 403-5).

⁶ Se RättsPM angående "Förtal och förolämpning", s. 15.

⁷ Se dock prop. 2011/12:10 "Ändrade regler om förundersökningsledning och förundersökningsbegränsning", där det föreslås att Polisen från och med den 1 januari 2013 ska få besluta om förundersökningsbegränsning i de utredningar som leds av Polisen. Huruvida detta kommer att påverka förundersökningsledningen för ärekränkingsbrotten beror emellertid på eventuella förändringar av ÅFS 2005:9.

Eftersom många ärekränkingsbrott numera äger rum på Internet kan det emellertid antas att ett stort antal misstankar om brott mot PUL inte anmäls eller registreras hos varken Polisen eller Åklagarmyndigheten. En orsak till detta kan vara att en del klagomål ställs direkt till Datainspektionen, som sedan gör en första gallring och därefter i några enstaka fall beslutar att polis-anmäla personuppgiftsbehandlingen. En annan förklaring kan vara okunskap om regelsystemet hos dem som blivit utsatta för en kränkande publicering.

Vid inkomna anmälningar om förtal och grovt förtal som skett på Internet åligger det åklagaren att – förutom att tillämpa den särskilda åtalsprövningsregeln i 5 kap. 5 § BrB avseende ärekränkingsbrotten – vara uppmärksam på om det finns anledning att anta att brott mot PUL har begåtts.

Polisen ansvarar självständigt leda förundersökningen beträffande brott mot PUL (av normalgraden). Om åklagaren bedömer att det finns anledning att anta att brott mot PUL har begåtts (se vidare under avsnitt 3.2) bör han eller hon fatta beslut om att inleda förundersökning för brott mot PUL samt se till att brottsmisstanken registreras (brottskod 4030).

När det gäller misstankar om förtal och grovt förtal finns det en särskild åtalsprövningsregel i 5 kap. 5 § BrB. Åtalsprövningsregeln innebär att en förundersökning ska inledas och ett åtal ska väckas endast om det är av särskilda skäl påkallat från allmän synpunkt. Rekommendationer kring tillämpningen av den särskilda åtalsprövningsregeln har lämnats i en annan rättspromemoria,⁸ men något förenklat kan sägas att det endast är i vissa undantagssituationer som det är påkallat med åtal för förtal och grovt förtal.

Om åklagaren bedömer att åtal för förtal eller grovt förtal inte är av särskilda skäl påkallat från allmän synpunkt, men att förundersökning ändå ska inledas för brott mot PUL är utgångspunkten enligt fördelningscirkuläret att ledningen för förundersökningen beträffande brott mot PUL därefter ska överlämnas till Polisen.

Om åklagaren däremot anser att åtal för förtal eller grovt förtal är påkallat och att det även finns anledning att anta att brott mot PUL har begåtts ska åklagaren behålla ansvaret för förundersökningsledningen beträffande båda brotten.

Eftersom ärekränkingsbrotten och brott mot PUL delvis har olika skyddsintressen bör utgångspunkten vara att brotten ska åtalas i konkurrens. Det som även talar för detta är att straffskalorna är desamma för förtal och brott mot PUL. En helhetsbedömning måste dock ske i det enskilda fallet.

---

⁸ Se RättsPM angående "Förtal och förolämpning".

3.2 Straffbarhetsbedömningen

Om det inkommer en anmälan eller ett redovisat förundersökningsprotokoll som innefattar misstanke om brott mot PUL åligger det åklagaren att göra en bedömning om det finns skäl att inleda förundersökning om eller väcka åtal för brott mot PUL.

Vid straffbarhetsbedömningen bör följande vanliga frågeställningar behandlas

1. Är PUL tillämplig?

- a) Behandlas personuppgifter?
- b) Är det en helt eller delvis automatiserad behandling av personuppgifter?
- c) Vem är personuppgiftsansvarig och var är denne etablerad?
- d) Är det privat behandling av personuppgifter?
- e) Är behandlingen grundlagsskyddad eller gäller andra bestämmelser?

2. Är behandlingen straffbar enligt 49 § PUL?

- a) Är det fråga om personuppgiftsbehandling för journalistiskt ändamål eller konstnärligt eller litterärt skapande?
- b) Är det behandling av personuppgifter i strukturerat material eller ostrukturerat material?
- c) Är det fråga om behandling av känsliga personuppgifter?
- d) Är det fråga om behandling av uppgifter om lagöverträdelser?
- e) Är det fråga om överföring till tredje land?
- f) Om det är ostrukturerat material – Har behandlingen inneburit en kränkning av den personliga integriteten enligt 5 a 2 st. PUL?

3. Vem har begått brottet?

4. Har brottet skett uppsåtligen eller av grov oaktsamhet?

5. Är brottet ringa och därmed straffritt?

1. Är PUL tillämplig?

Under denna fråga finns det anledning att ta ställning till flera delfrågor för att kunna bedöma om PUL överhuvudtaget är tillämplig.

a) *Behandlas personuppgifter?*

I 3 § PUL finns en definition av behandling av personuppgifter och som framgår av definitionen kan i princip all information om en viss levande fysisk person vara att anse som personuppgifter. Med behandling av sådana avses vidare varje åtgärd eller serie av åtgärder som vidtas i fråga om personuppgifter. Utrymmet för att något inte skulle anses som personuppgifter är således ytterst begränsat.

Vanliga exempel på personuppgifter är namn, personnummer, uppgifter om födelsetid, bilder och röster som kan identifieras, postnummer till hemadres-

sen, fastighetsbeteckningar, kontokortsuppgifter och registreringsnummer för fordonsinnehav. Något förenklat kan sägas att en personuppgift är en upplysning som avser en identifierad eller identifierbar nu levande fysisk person.⁹

b) Är det en helt eller delvis automatiserad behandling av personuppgifter?

För att PUL ska vara tillämplig krävs vanligtvis att behandlingen av personuppgifterna helt eller delvis är automatiserad. Detta innebär att manuell behandling av personuppgifterna, t.ex. i ett handskrivet register, inte omfattas av lagens bestämmelser (se 5 § PUL). Det bör dock noteras att det finns ett utrymme för att register som inte är automatiserade ändå kan anses vara strukturerade personuppgifter som omfattas av lagen.¹⁰

EG-domstolen har i det s.k. Bodil-målet slagit fast att omnämmandet av olika personer med namn eller på annat sätt, t.ex. med telefonnummer eller med uppgifter om deras arbetsförhållanden och fritidsintressen, på en hemsida på Internet utgör en behandling av personuppgifter som helt eller delvis företas på automatisk väg.¹¹

Datainspektionen har i flera avgöranden ansett att det är fråga om en sådan behandling som omfattas av PUL så snart någon personuppgift gjorts digital även om den bara helt tillfälligt förekommer i sådan form (t.ex. kameraövervakning, webbkamera, elektroniska titthål i lägenhetsdörrar och fingeravtryck).

c) Vem är personuppgiftsansvarig och var är denne etablerad?

Av 4 § PUL framgår att lagen är tillämplig om den personuppgiftsansvarige, dvs. den som ensam eller tillsammans med andra bestämmer ändamålen med och medlen för behandlingen av personuppgifter, antingen är etablerad i Sverige eller om den ansvarige är etablerad i tredje land men för behandling av personuppgifter använder sig av utrustning som finns i Sverige.

Med etablerad i Sverige avses svenska juridiska och fysiska personer samt utländska filialer som utövar verksamhet i Sverige. Däremot har det ansetts tveksamt om en utländsk ambassad i Sverige kan anses etablerad här.¹²

Om den ansvarige är etablerad i tredje land och använder sig av utrustning som finns i Sverige är lagen ändå inte tillämplig om utrustningen bara används för att överföra uppgifter mellan ett tredje land¹³ och ett annat sådant land. I sammanhanget kan noteras att den som endast länkar från en webbplats till en annan inte är personuppgiftsansvarig för behandlingen av personuppgifter på den sistnämnda webbplatsen; i vart fall om inte länken i sig innehåller några personuppgifter.¹⁴

---

⁹ Öman och Lindblom, Personuppgiftslagen, en kommentar, 2011, s. 92.

¹⁰ Se 5 § 2 st. PUL. Se även Öman och Lindblom, Personuppgiftslagen, en kommentar, 2011, s. 124 ff.

¹¹ EG-domstolens dom den 6 november 2003 i mål C-101/01, REG 2003, s. I-12971.

¹² Öman och Lindblom, Personuppgiftslagen, en kommentar, 2011, s. 116.

¹³ Med "tredje land" avser en stat som inte ingår i EU eller är ansluten till EES.

¹⁴ Öman och Lindblom, Personuppgiftslagen, en kommentar, 2011, s. 99.

Datainspektionen har ansett att den som inrättar en Facebook-sida på Internet är personuppgiftsansvarig för även andra användares publicering av personuppgifter på den sidan. Den som inrättat Facebook-sidan kan nämligen lämna riktlinjer för vad andra får publicera där och ta bort det som andra publicerat.¹⁵ Motsvarande bedömning gäller beträffande personuppgiftsansvaret för den som inrättar en blogg där användare kan lämna kommentarer.¹⁶

d) Är det privat behandling av personuppgifter?

PUL är inte tillämplig för sådan behandling av personuppgifter som en fysisk person utför som ett led i en verksamhet för rent privat natur (se 6 § PUL). Som exempel på privat behandling av personuppgifter kan bl.a. nämnas förändret av en elektronisk dagbok, registrering av grannar och släktingar, privatpersoners ord- och textbehandling samt privat korrespondens med e-post.

En publicering av personuppgifter på Internet är dock inte att betrakta som en privat behandling eftersom uppgifterna görs tillgängliga för ett obestämt antal personer. Om det däremot krävs inloggning med lösenord för att kunna ta del av informationen kan det vara en privat behandling.

e) Är behandlingen grundlagsskyddad eller gäller andra bestämmelser?

Av 2 § PUL framgår att om det i en annan lag eller i en förordning finns bestämmelser som avviker från PUL ska de bestämmelserna gälla. PUL är således subsidiär i förhållande till andra författningar. Här bör det noteras att det skiljer sig väsentligt mellan olika s.k. registerförfattningar. En del av dessa kompletterar PUL:s regler medan andra helt tar över PUL.

Enligt 7 § 1 st. PUL ska bestämmelserna i PUL inte tillämpas om en publicering omfattas av tryck- eller yttrandefrihetsgrundlagarna. Det kan påpekas att den som har ett s.k. utgivningsbevis som utfärdats av Myndigheten för radio och TV omfattas av grundlagsskyddet. Huruvida utgivningsbevis finns eller inte kan kontrolleras via myndighetens hemsida (www.radioochtv.se).

2. Är behandlingen straffbar enligt 49 § PUL?

a) Är det fråga om personuppgiftsbehandling för journalistiskt ändamål eller konstnärligt eller litterärt skapande?

Av 7 § 2 st. PUL framgår att merparten av bestämmelserna i lagen inte ska tillämpas på sådan behandling av personuppgifter som sker uteslutande för journalistiska ändamål eller konstnärligt eller litterärt skapande. Detta är ett av de mest viktiga och svårbedömda undantagen och kan ofta bli aktuellt att tillämpa då namn på brottsmisstänkta eller dömda personer har publicerats.

HD har i NJA 2001 s. 409 (det s.k. Ramsbro-målet) tolkat 7 § 2 st. PUL och konstaterat att undantaget för journalistiskt ändamål syftar till att informera, utöva kritik och väcka debatt i samhällsfrågor av betydelse för allmänheten.

---

¹⁵ Se Datainspektionens beslut den 2 juli 2010 i dnr 685-2010, 686-2010 och 687-2010.

¹⁶ Datainspektionens beslut den 2 juli 2010 i dnr 685-2010.

Om det finns ett sådant intresse utgör det ett journalistiskt ändamål att informera, kritisera och debattera i frågan även om man gör det på ett för enskilda personer kränkande sätt.

Det bör i sammanhanget framhållas att undantaget för journalistiska ändamål m.m. inte bara är tillämpligt för journalister utan även för privatpersoner som vill väcka debatt, t.ex. genom inlägg på en blogg.

Vid bedömningen av detta undantag är det viktigt att avgöra om publiceringen av personuppgifterna har ett journalistiskt ändamål eller om syftet istället är att utsätta olika personer för andras missaktning. Uppgifter av rent privat natur anses t.ex. normalt inte ha ett journalistiskt ändamål – oavsett om de publiceras på en webbplats som i och för sig har ett journalistiskt ändamål.

Datainspektionen har i sin vägledning utvecklat inspektionens syn på undantaget för journalistiska ändamål och bl.a. konstaterat att det, med hänsyn till undantaget, inte var straffbart att publicera namnet på en dråpmisstänkt läkare, att det inte var straffbart att göra ett förundersökningsprotokoll i det s.k. Arbogamålet tillgängligt för nedladdning och att det inte heller var straffbart när en bandyklubb på sin hemsida publicerade uppgifter om att en medlem stängts av pga. dopning efter att han testats positivt för kokain.¹⁷

Mot bakgrund av HD:s dom och Datainspektionens vägledning kan det konstateras att en betydande del av det som publiceras på Internet kan anses omfattas av undantaget för journalistiska ändamål, t.ex. publicering av namn på dömda personer. Detta gäller oavsett vilken journalistisk standard som innehållet bedöms ha.

b) Är det behandling av personuppgifter i strukturerat material eller ostrukturerat material?

Såsom angetts tidigare i denna rättspromemoria finns det en skillnad i straffbarhetsbedömningen beroende på om personuppgifterna behandlas i strukturerat eller ostrukturerat material.

För att en behandling av personuppgifter i ostrukturerat material ska vara straffbar krävs att behandlingen inneburit en kränkning av den personliga integriteten (se vidare delfråga f). Detta krävs inte då det handlar om behandling av personuppgifter i strukturerat material. I övrigt är dock förutsättningarna gemensamma (se delfrågorna c-e).

c) Är det fråga om behandling av känsliga personuppgifter?

I 13 § PUL finns ett principiellt förbud mot behandling av vissa uppräknade s.k. känsliga personuppgifter. I 14-20 §§ PUL finns det emellertid bestämmelser som gör att sådana personuppgifter i vissa fall ändå får behandlas.

De känsliga personuppgifter som räknas upp i 13 § är uppgifter som *avslöjar* ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse,

---

¹⁷ Se vidare Datainspektionens vägledning, s. 15 ff.

medlemskap i fackförening eller sådana uppgifter som *rör* hälsa eller sexualliv. Skillnaden mellan "avslöjar" och "rör" har möjligen betydelse vid bedömningen av personuppgifter som innefattar negationer. Som exempel kan nämnas en uppgift om att en person inte är muslim eller en uppgift om att en person inte är medlem i någon fackförening. Sådana uppgifter avslöjar varken religiös övertygelse eller medlemskap i viss fackförening. Ett annat exempel är en isolerad uppgift om ett visst medborgarskap, som inte avslöjar ras eller etniskt ursprung.¹⁸

Uppgifter som rör alla aspekter, såväl fysiska som psykiska, av en persons hälsa får anses vara uppgifter som rör hälsa. Detta innebär att uppgifter om olika former av sjukligt missbruk av t.ex. droger samt uppgifter om vilka läkemedel som förskrivits en enskild rör dennes hälsa.¹⁹ Datainspektionen har också ansett att uppgifter om att någon är gravid eller har varit på läkarbesök är känsliga personuppgifter om hälsa.²⁰

Det är däremot svårt att tänka sig att en isolerad uppgift om tobaksbruk skulle kunna anses utgöra uppgift om hälsa. En uppgift om att någon är sjukskriven torde betraktas som en känslig personuppgift, men rättsläget är till viss del oklart.²¹

Vad avser uppgifter som rör sexualliv är en uppgift om civilstånd inte en sådan uppgift som rör den registrerades sexualliv. Detsamma gäller uppgifter om att någon har eller inte har biologiska barn. En uppgift om att en viss person exempelvis är homosexuell är dock att bedöma som en känslig personuppgift.

Om det som behandlas inte omfattas av det som definieras som känsliga personuppgifter är utrymmet för att behandlingen ska vara straffbar mycket begränsat; i vart fall när det gäller behandling av ostrukturerat material, t.ex. publicering av uppgifter på en blogg på Internet.

d) Är det fråga om behandling av lagöverträdelser m.m.?

Av 21 § PUL framgår att det är förbjudet för andra än myndigheter att behandla personuppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott, domar i brottmål, straffprocessuella tvångsmedel (t.ex. häktning, beslag och kvarstad) eller administrativa frihetsberövanden (t.ex. tvångsingripanden enligt LVU, LVM och LPT).

Det finns ett par rättsfall som avser behandling av uppgifter om lagöverträdelser. En person dömdes för brott mot PUL för att han på sin webbplats på Internet påstått att fem namngivna personer gjort sig skyldiga till våldtäkt och därigenom bl.a. olovligen behandlat personuppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott.²² En annan person dömdes för brott mot PUL för att han på

---

¹⁸ Prop. 2001/02:144, s. 41.

¹⁹ Prop. 2008/09:145, s. 305.

²⁰ Datainspektionens frågesvar den 6 april 2005 i dnr 2075-2004 och beslut den 14 december 2009 i dnr 1409-2009.

²¹ Öman och Lindblom, Personuppgiftslagen, en kommentar, 2011, s. 285 ff.

²² Helsingborgs tingsrätt, dom den 31 januari 2001 i mål B 3915-00.

Internet publicerat uppgifter om lagöverträdelser bestående i att två män dömts för att ha våldtagit hans hustru.²³ Det bör dock noteras att undantaget för journalistiska ändamål ofta kan aktualiseras i dessa sammanhang.

Om det som publiceras är mycket allmänt hållet, t.ex. att en viss person agerat brottsligt, är det inte tillräckligt för att kvalificeras som en sådan personuppgift om lagöverträdelser som avses i 21 § PUL. Som exempel nämns i förarbetena uppgifter om att någon använt narkotika eller att någon kört bil mellan två orter med för hög genomsnittlig hastighet.

e) *Är det fråga om överföring till tredje land?*

Enligt EU:s dataskyddsdirektiv, som även gäller EES-länderna, ska alla medlemsstater ha regler som ger ett likvärdigt skydd för personuppgifter och personlig integritet. Därför kan personuppgifter föras över fritt inom detta område utan begränsningar.

Eftersom det inte finns några generella regler som ger motsvarande garantier utanför EU/EES har man ansett att överföring till sådana länder bör begränsas. Personuppgifter får därför föras över endast om det finns en adekvat skyddsnivå i mottagarlandet eller om det finns särskilda garantier för att uppgifterna och de registrerades rättigheter skyddas.²⁴

f) *Om det är ostrukturerat material – Har behandlingen inneburit en kränkning av den registrerades personliga integritet?*

En förutsättning för att någon vid behandlingen av ostrukturerat material, t.ex. i en blogg på Internet, ska dömas till ansvar för brott mot PUL är att behandlingen har inneburit en kränkning av den registrerades personliga integritet (se 5 a § 2 st. PUL). Detta gäller oavsett om behandlingen avsett känsliga personuppgifter (13 § PUL) eller uppgifter om lagöverträdelse (21 § PUL).

Av förarbetena till PUL framgår att det inte är möjligt att generellt slå fast vad som är en kränkning av den personliga integriteten; en bedömning måste göras i varje enskilt fall. Vad som är en kränkning ska inte bedömas schablonartat utifrån vilka uppgifter som behandlas. Det är också viktigt att väga in i vilket sammanhang uppgifterna förekommer, för vilket syfte de behandlas, vilken spridning de har fått eller riskerar att få samt vad behandlingen kan leda till. En avvägning får göras i det enskilda fallet där den registrerades intresse av en fredad, privat sfär vägs mot andra motstående intressen, t.ex. yttrandefriheten och intresset av att kunna utöva kritik och väcka debatt. Det är viktigt att komma ihåg att en kränkning av den personliga integriteten inte alltid är detsamma som att den registrerade känner sig kränkt.²⁵

Graden av känslighet hos de personuppgifter som behandlas är en omständighet av flera som bör beaktas vid en samlad bedömning. Som exempel kan nämnas att publiceringen av uppgiften att en person är förkyld och därför hemma från arbetet, vilket i och för sig utgör en känslig personuppgift om

---

²³ Malmö tingsrätt, dom den 19 april 2006 i mål B 554-06.

²⁴ Se vidare i Datainspektionens vägledning, s. 30 f.

²⁵ Prop. 2005/06:173, s. 20.

hälsa, knappast kan bedömas som en kränkning av den registrerades personliga integritet.²⁶

Om den personuppgiftsansvarige medvetet behandlar känsliga personuppgifter som är klart felaktiga eller missvisande och dessutom fortsätter att göra detta, trots att den registrerade begärt rättelse, får det oftast betraktas som en kränkning av den registrerades personliga integritet.

3. Vem har begått brottet?

Det är den fysiska personen som har gjort sig skyldig till förfarandet eller underlåtenheten som döms till straff oavsett om personen själv är personuppgiftsansvarig. Även andra än personuppgiftsansvariga kan således dömas såsom gärningsman.

Vilken person som har gjort sig skyldig till förfarandet eller underlåtenheten på ett sådant sätt att han eller hon kan straffas får avgöras mot bakgrund av de faktiska omständigheterna i det enskilda fallet. I de flesta fall torde det dock inte vara alltför svårt att avgöra vem eller vilka som ligger bakom en viss publicering, t.ex. genom IP-spårning och förhör.

4. Har brottet skett uppsåtligen eller av grov oaktsamhet?

För straffbarhet krävs det uppsåt eller grov oaktsamhet.

Olaglig behandling av personuppgifter begås för det mesta uppsåtligen och det står ofta klart att den tilltalade varit fullt medveten om den behandling som skett.

Som exempel på grov oaktsamhet nämns i förarbetena fall då den tilltalade visat uppenbar nonchalans vid behandling av personuppgifter.²⁷

5. Är brottet ringa och därmed straffritt?

Av 49 § 2 st. PUL framgår att i ringa fall inte ska dömas till ansvar. I förarbetena konstateras att vad som är ringa fall ska bedömas med hänsyn till samtliga omständigheter i det enskilda fallet.²⁸ Det är alltså möjligt att ta hänsyn till vilken grad av oaktsamhet den tilltalade visat och även en överträdelse som begåtts uppsåtligen kan vara ett ringa fall.

Alla faktorer, som uppgifternas art och vilken integritetskränkning eller risk för integritetskränkning som behandlingen orsakat, ska vägas in vid bedömningen av om en överträdelse är att betrakta som ringa. Omständigheter som kan vägas in är vilket syfte behandlingen av uppgifterna har haft, hur uppgifterna har spridits och hur länge de funnits tillgängliga samt vilken tid som

---

²⁶ Öman och Lindblom, Personuppgiftslagen, en kommentar, 2011, s. 149.

²⁷ Se prop. 2005/06:173, s. 48.

²⁸ Se SOU 2004:6, s. 202 och prop. 1999/2000:11, s. 21.

förflutit från den registrerades begäran till dess att uppgifterna eventuellt tagits bort.²⁹

3.3 Vägledning vid den praktiska hanteringen

Om åklagaren är tveksam om brott mot PUL föreligger eller inte bör följande åtgärder vidtas

- Åklagaren bör gå igenom Datainspektionens vägledning "Vad är straffbart enligt personuppgiftslagen?"
- Ta kontakt med eller överväg att inhämta vägledande yttrande från Datainspektionen.

Som tidigare nämnts i denna rättspromemoria har Datainspektionen tagit fram en vägledning för polis och åklagare när det gäller brott mot PUL. Vägledningen, som har titeln "Vad är straffbart enligt personuppgiftslagen?" finns tillgänglig på Rånet. Den åklagare som får ett ärende om brott mot PUL bör således i första hand gå igenom vägledningen.

Om åklagaren är tveksam om brott mot PUL föreligger eller inte finns det möjlighet att få vägledning från Datainspektionen. Detta sker genom att åklagaren, eller den polis som biträder utredningen, tar kontakt med eller begär ett yttrande från Datainspektionen. I Datainspektionens vägledning finns ytterligare information om hur man tar kontakt med eller begär yttrande från Datainspektionen.³⁰

---

²⁹ Se NJA 2005 s. 361, där uppgifter om att person haft samarbetssvårigheter och sedan blivit sjukskriven sammantaget inte ansågs vara ett ringa fall.

³⁰ Datainspektionens vägledning, s. 36 f.

BILAGA – Tillämpningen av brott mot PUL

Av statistik från Åklagarmyndighetens planeringsavdelning framgår följande uppgifter kring beslutade brottsmisstankar beträffande brott mot PUL (brottskod 4030) under åren 2006-2010.

Beslutsgrupp	2006	2007	2008	2009	2010
Ej lagföring*	49	79	79	90	96
Åtalsunderlåtelse	1	0	0	0	0
Åtal	0	0	1	1	0
Totalt	50	79	80	91	96

* Ej lagföring = brott kan inte styrkas, förundersökningsbegränsning, preskription

Utifrån statistiken kan det konstateras att det – förutom år 2006 – förekommer misstanke om brott mot PUL i ca 80-100 ärenden per år hos Åklagarmyndigheten. Det kan vidare konstateras att antalet inkomna brottsmisstankar stadigt ökat även om ökningen i absoluta tal är förhållandevis liten. Sedan 2006 har dock antalet inkomna brottsmisstankar fördubblats. Det kan också noteras att det under de senaste fem åren, i vart fall enligt myndighetens statistik, endast har väckts åtal i två fall. I båda dessa ärenden har stämningsansökningarna inhämtats.

I det ena fallet åtalades en person för såväl grovt förtal som brott mot PUL. Den tilltalade hade på en webbplats pekat ut en annan person som brottslig. Av stämningsansökan framgår inte på vilket sätt den utpekade skulle vara brottslig.

I det andra fallet åtalades en person enbart för brott mot PUL då han behandlat personuppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott, domar i brottmål och straffprocessuella tvångsmedel genom att lägga ut ett förundersökningsprotokoll, ett överklagande av en tingsrättsdom och en hovrättsdom på en hemsida på Internet, vilket påstods ha inneburit en kränkning av den utpekades personliga integritet. I stämningsansökan påpekades att behandlingen av personuppgifterna inte skett uteslutande för journalistiska ändamål eller konstnärligt eller litterärt skapande. Behandlingen av personuppgifterna hade inte heller skett med utgivningsbevis för hemsidan och omfattades sålunda inte av tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Slutligen angavs att brottet inte var att bedöma som ringa.

Inom ramen för projektet har vidare samtliga åklagarbeslut avseende de 96 brottsmisstankarna under 2010 tagits in och granskats. Under 2010 väcktes inte något åtal för brott mot PUL utan samtliga brottsmisstankar lades ned.

Inledningsvis kan noteras att det i ungefär hälften av dessa 96 ärenden hade lagts upp dels en misstanke om förtal eller grovt förtal, dels en misstanke om brott mot PUL beträffande det påstått brottsliga förfarandet. I övriga ärenden fanns enbart en misstanke om brott mot PUL. I de ärenden där det anmälda förfarandet både rubricerats som förtal/grovt förtal och brott mot PUL lades misstanken om förtal ned med hänvisning till den särskilda åtalsprövningsregeln i samtliga fall utom två där åtal väcktes för förtal. I dessa två fall lades å andra sidan misstanken om brott mot PUL ned; i det ena med hänvisning till

förundersökningsbegränsning och i det andra med motivering att det saknades anledning att anta att brott mot PUL hade förövats.

Besluten i de 96 ärendena kan illustreras i följande tabell.

Beslut i ärenden om brott mot PUL under 2010	
Brott kan inte styrkas	15
Beslut med motivering	11
Beslut utan motivering	4
Saknas anledning att anta brott	76
Beslut med motivering	39
Beslut utan motivering	37
Förundersökningsbegränsning	5
Totalt	96

I fem av fallen avslutades brottsmisstanken med motiveringen att den misstänkte åtalats eller dömts för annan brottslighet, dvs. förundersökningsbegränsning.

I övriga 91 fall har förundersökningen antingen lagts ned med hänvisning till bevissvårigheter (brott kan inte styrkas) eller att det inte bedöms föreligga något brott (saknas anledning att anta brott). Såsom framgår av tabellen är det den senare beslutsgrunden som använts i majoriteten av fallen.

När det gäller de ärenden där förundersökningen lagts ned på grunden att brott inte kan styrkas kan det konstateras att merparten av dessa beslut har motiverats. Åklagaren har i dessa fall bemödat sig om att förklara varför det inte är möjligt att nå framgång i utredningen, t.ex. att det endast går att få ut information om abonnemangsinnehavare (IP-nummer) i ärenden där annan påföljd än böter kan förväntas.³¹

Vad sedan avser de ärenden där förundersökningen lagts ned med hänvisning till att det saknas anledning anta att brott som hör under allmänt åtal har förövats är det noterbart att åklagarna i nästan hälften av fallen inte har motiverat sina beslut särskilt. I tio av de 39 fall där det ändå finns en motivering kan det framhållas att beslutet endast motiveras med texten "det anmälda förfarandet är inte brottsligt".

I övriga 29 fall finns dock tydliga motiveringar och i några fall finns det även bilagor med en utförlig förklaring till varför åklagaren anser att det inte föreligger brott mot PUL. De vanligaste motiveringarna är att det anmälda förfarandet bedöms som ett ringa fall, att undantaget för journalistiska ändamål är tillämpligt eller att de personuppgifter som publicerats inte bedömts som känsliga.

---

³¹ Se 6 kap. 22 § 1 st. 2 p. lag (2003:389) om elektronisk kommunikation.